

Petr Polakovič: Vystěhovalectví z českých zemí do Brazílie

Vystěhovalectvou vlnou, jejími příčinami a důsledky, se zabývám od roku 1996 kvůli svým předkům. Ti odešli v roce 1877 z malé vesničky u Osečné, která je dnes její součástí. Na cestu se však vypravovali s větší skupinou, pravděpodobně známými, z Vratislavic u Liberce. Jednalo se o 2 bratry s manželkami a dětmi - jedna rodina s 2 dětmi, druhá s 5 dětmi. V roce 1996 jsem poprvé začal po potomcích pátrat v Brazílii, v roce 1997 jsem je našel a v roce 1998 navštívil v Brazílii. Byla z toho velká rodinná sešlost. Přistěhovalci z Rakousko-Uherské monarchie se usazovali hlavně v jižních státech Brazílie - Rio Grande do Sul, případně Santa Catarina a Paraná. Tehdy bylo Liberecko a Jablonecko, Český les a vůbec celé české pohraničí dosti německé a mnoho vystěhovalců se rekrutovalo z řad českých, resp. sudetských Němců. Agenti, kteří zprostředkovali cestu do Ameriky, pracovali pro velké lodní společnosti v Hamburku (např. Hamburg Süd nebo Hamburg Packet), mluvili německy, takže se s českými Němci dokázali asi dobře dorozumět.

Se svým příbuzným v Brazílii jsem prostudoval několik archivů - v Riu, Hamburku, v Litoměřicích a získával jsem stále více jmen pasažérů a vesnic, odkud se naši lidé v druhé polovině 19. století vydávali na dalekou, odvážnou a dobrodružnou cestu. Ve starých seznamech pasažérů lodí, jako byly Bahia nebo Rio, najdeme jména Lux, Seibt, Seidl, Seliger, Siegmund, Maier, Endler, Beckert, Kopahl, Hauser, Linke, Brückner, Kretschman, Porsche, Richter, Böhm, Henke, Opitz, Wagner, Franke, Penk, Hübner, Rössler, Wiedemann, Pitsch, Waclavovsky a mnoho dalších. Můžete tu najít německé názvy nám dobře známých severočeských vesniček jako Mafesdorf - Vratislavice, Rosentahl - Růžodol, Arnsdorf - Arnoltice, Heinersdorf - Pilínkov, Franzendorf - Františkov, Raspenau - Raspenava, Oberhanichen - Horní Hanychov, Tiefenbach - Potočná, Einsiedel - Mníšek u Liberce, Proschwitz buď Proseč pod Ještědem nebo spíše nad Nisou?. Morchenstern - Smržovka, Tanwald - Tanvald, Albrechsdorf - Albrechtice a samozřejmě Liberec a Jablonec nevyjímaje a řada dalších osad a vesnic ze Šumavy, okolí Nýrska anebo ze Severní Moravy, z Rýmařova neo Šumperku.

V roce 2001 a 2002 jsem pomohl rodině Huyer a Simm najít vesnice a domy, odkud odešli jejich předkové. Některé chaloupky stále stojí a některé bohužel již ne. Paní Huyer (v Čechách - v Polubném - psáno ještě Hujer) i pan Simm byli velmi šťastní, když se dozvěděli něco o historii svého rodu a znovu se do Čech vrátili v roce 2003 a 2004, aby objevili ještě více z krásy Jizerských hor a Podještědí. Další roky k mému štěstí přijížděli další krajané, kteří se chtěli dozvědět více z historie svých předků. Velký význam pro objevování této ne zcela známé vystěhovalectvé vlny měla i úspěšná výstava na Pražském Hradě v roce 2010 "České stopy v Brazílii" a otevření Muzea vystěhovalectví www.emigrationmuseum.cz v Ralsku v roce 2011. V ediční řadě Muzeum vydalo již několik publikací, kde krajané vzpomínají na cestu do Brazílie první léta hospodaření. Jde o knihy Josef Umann - Z Jizerských hor do Brazílie, Josef Egert - Dopis z Jaguari v Brazílii do Kněžmostu v Čechách, Josef Zipperer - Šumavané v Brazílii.

Co vedlo k rozhodnutí vydat se do Ameriky? Náboženská a politická nesvoboda, chudoba, touha po něčem novém, po novém životě? Zřejmě to byla smas všech možných důvodů. Jsou příběhy, které mají celkem logický rámec a vyústění - rodina Lang z Rádlu nebyla schopna splácet hypotéku, přišla o dům v dražbě, za zbylé peníze si zřejmě zakoupili lodní lístky a vyrazili do Brazílie. To jsem vyčetl pro jejich potomky v Jabloneckém archívu. Co vedlo rodiče, že vzali malé děti - často nemluvnata - a vydali se na moře, nejdříve asi vlakem z Liberce přes Drážďany a Berlín do Hamburku

(roku 1875 byla dokončena tato trasa a předpokládám, že stejně tak bylo k dispozici spojení Liberec-Drážďany), pak se zastávkou v Lisabonu do Rio de Janeiro a poté dále do Porto Alegre na jihu Brazílie? Co vedlo vystěhovalce, kteří tušili, že již nikdy neuvidí sních, horu Ještěd, spíše než brambory budou pěstovat rýži a spíše než česky a německy budou nuceni se učit zcela jiný nový jazyk - portugalskou. Musela to být ohromná síla, těžko mohli doufat v to, že se budou moci kdy vrátit zpátky. Co je vedlo k tomu, že zde nechali své sourozence, staré rodiče, příbuzné, i když věděli, že se s nimi v životě již nesetkají. Byla to zcela jistě silná touha, odhodlání a víra v lepší budoucnost, v pozvednutí své existence, možnost získat levnou a hodnotnější půdu, což jim podhorská půda našeho kraje nemohla poskytnout. Bez těchto odvážlivců by možná Brazílie nebyla Brazílií, ani Spojené státy americké by nebyly tím, čím jsou.

Myslím, že tito přistěhovalci vtiskli tvář Čech – Bohemie i Moravie, oblastí Liberecka a Jablonecka nebo Šumavy - do Brazílie. Jak mi vyprávějí příbuzní, od předků slyšali, že si pozdního stáří pamatovali horu Ještěd a se steskem na ni vzpomínali. Šumavané zase s láskou a steskem vzpomínali na drsnou, ale krásnou šumavskou přírodu.

Objevují se stále noví krajané, kteří teprve nyní objevují původ svých předků v českých zemích, a to mě utvrzuje v tom, že naše práce i existence muzea v Ralsku má opravdu smysl. Vše se krásně propojuje: čeští učitelé jezdí ke krajanům do Brazílie učit krajanů češtinu a šířit českou kulturu a stále více krajanů využívá možnost navštívit dávný domov svých předků. Již několik se i přes Atlantik úspěšně rozvíjí partnerství měst Jablonec a Nova Petropolis. Vzniká spolupráce v oblasti kulturní, folklorní soubory i rodiny se vzájemně navštěvují.

Stále existuje řada nezodpovězených otázek a hypotéz: jak byla tato vystěhovalcká vlna vyvolána, jak přesně probíhala a kolik lidí v 19. století z českého království do Brazílie odešlo? Proč právě tolik rodin z Liberecka, Jablonecka a Šumavy? Plavební společnosti zde zřejmě měly své filiálky a agenty. Mnohdy se prý tito agenti postarali i o přepravu do Hamburku, ubytování před odplutím lodi atd. Bylo nutné mít cestovní pas Rakouska-Uherska. Celá procedura nebyla rozhodně tak jednoduchá. Kolik bylo těch, kteří v první vlně odpluli do Brazílie už s arcivévodkyní Leopoldinou Habsburskou, která se provdala za brazilského císaře Pedra I. v roce 1817? Kolik lidí získal Major von Schäffer, císařský zmocněnec pro imigraci, při plánování „středoevropských“ kolonií v Brazílii? Vše nasvědčuje tomu, že v této první vlně byl také Jan Nepomucký Kubíček, prapředek pozdějšího slavného brazilského prezidenta Jucelina Kubitcheka y Oliveira. V současné době se jako doktorand věnuji historii vystěhovalectví na filozofické fakultě UK v Praze, abych byl tuto problematiku ještě lépe poznal. Mým cílem je v tomto vzrušujícím bádání pokračovat pomáhat dalším brazilským rodinám nacházet jejich české kořeny.